

References:

1. Nacional'naja strategija ustojchivogo social'no-jekonomicheskogo razvitija Respubliki Belarus' na period do 2020 g. / Nacional'naja komissija po ustojchivomu razvitiju Respubliki Belarus' (2004) [National strategy of socio-economical sustainability of the Republic of Belarus up till 2020 / National committee of sustainability of the Republic of Belarus]. — Minsk: Junipak, 100.
2. Obrazovatel'nyj standart Respubliki Belarus' (2013). Vysshee obrazovanie. Pervaja stupen'. Special'nost' 1-33 01 02-2013 Geojekologija: OSVO 1-33 01 02-2013. - Vved. 01.09.13 [Educational standard of the Republic of Belarus. High education. First degree. Specialisation 1-33 01 02-2013 Geoecology: OSVO 1-33 01 02-2013. — Introd. 01.09.13. — Minsk: RIVSh, 51.

УДК 910.27 (477:292.452)

Володимир Грицеляк, редактор карт

Ігор Дикий, директор

e-mail: hrytselyak@gmail.com

ТзОВ НВФ «Карти і Атласи»

Іван Ровенчак, д-р геогр. н., професор

e-mail: ir_pavuk@ukr.net

Львівський національний університет імені Івана Франка

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ВИДАННЯ «УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ. КОМПЛЕКСНИЙ АТЛАС АВТОТУРИСТА»

Стаття знайомить з виданням «Українські Карпати. Комплексний атлас автотуриста». Вказано на актуальність комплексного картографування туристично привабливих територій України. Проаналізовано структуру атласу, яка розкриває природні, історичні, етнічні, культурні та економічні риси Карпатських гір. Відзначено підходи до уточнення назв географічних об'єктів, абсолютних висот гірських вершин, автомобільних доріг тощо. Наведено нові наукові погляди на характер природи і населення, що відображені в атласі.

Ключові слова: атлас, комплексне картографування, структура атласного твору, Українські Карпати, внутрішній туризм, автомобільний туризм.

Владимир Грицеляк, Игорь Дикий, Иван Ровенчак

ОПЫТ ПОДГОТОВКИ ИЗДАНИЯ «УКРАИНСКИЕ КАРПАТЫ. КОМПЛЕКСНЫЙ АТЛАС АВТОТУРИСТА»

Статья знакомит с изданием «Украинские Карпаты. Комплексный атлас автотуриста». Указано на актуальность комплексного картографирования туристически привлекательных территорий Украины. Проанализирована структура атласа, которая раскрывает природные, исторические, этнические, культурные и экономические аспекты Карпатских гор. Отмечены подходы к уточнению названий географических объектов, абсолютных высот горных вершин, автомобильных дорог и т. д. Приведены новые научные взгляды на характер природы и населения, которые отражены в атласе.

Ключевые слова: атлас, комплексное картографирование, структура атласного произведения, Украинские Карпаты, внутренний туризм, автомобильный туризм.

Volodymyr Hrytselyak, Ihor Dykyi, Ivan Rovenchak

PREPARATION EXPERIENCE OF THE EDITION «UKRAINIAN CARPATHIANS. THE COMPLEX ATLAS OF AUTOMOBILE TOURIST»

The article introduces the edition «Ukrainian Carpathians. The complex atlas of automobile tourist». An actuality of a complex mapping of attractive tourist areas in Ukraine is noted. The structure of the atlas that reveals the natural, historical, ethnic, cultural and economic aspects of the Carpathian Mountains is analyzed. The approaches to clarify the names of geographical objects, altitudes of mountains, roads, etc, are noted. New scientific views on the nature and on the population have been included in the atlas.

Ukrainian Carpathians are among the most attractive tourist areas in Ukraine along with the Crimea, the coastlines of the Black and Azov seas, the cities of Lviv, Kyiv, Odesa, Kamianets-Podilskyi, Chernivtsi, etc. At the same time, Ukrainian mountains are most deprived of good tourist reference books, atlases and travel guides. So NVF «Karty i Atlasy» (SPC «Maps & Atlases») tried to fill this gap by its edition.

The structure of the atlas is complex and can be divided into three parts: 1. Description of the natural environment, history, people and economy with 15 thematic maps. 2. A Travel topographic map in scale 1 : 200 000 and maps of 9 cities of the Carpathian region. 3. Reference of interesting objects for tourists.

When preparing maps of the atlas a considerable attention was paid to clarification of the names of geographic objects, including mountains, and unification of altitudes, much of which was distorted by soviet mapmakers. Some names are given in two or more versions as they are used by tourists, including historical names of objects. It is also important to mention the process of decommunisation of settlement names (three villages have been officially renamed).

The Atlas was first introduced in the following specification: the Carpathian Mountains are divided into six parts (not five), including Karpatske planine in Serbia; Carpathian Mountains are stretching from the town of Hainburg an der Donau in Austria to the city Niš in Serbia (not from the city Bratislava to the Iron Gates on the Danube river), etc.

Keywords: atlas, complex mapmaking, structure of atlas edition, Ukrainian Carpathians, internal tourism, automobile tourism.

Вступ. Українські Карпати є серед найбільш привабливих територій для відпочинку туристів в Україні поряд з Кримом (внаслідок окупації Росією півострів тимчасово втратив колишню значущість), узбережжям Чорного й Азовського морів, містами Львів, Київ, Одеса, Кам'янець-Подільський, Чернівці тощо. Водночас українські гори найбільш обділені хорошими туристично-довідковими виданнями, путівниками, туристичними атласами. Науково-виробнича фірма (НВФ) «Карті і Атласи» своїм виданням «Українські Карпати. Комплексний атлас авто туриста» [7] намагалася заповнити цю прогалину, вмістивши у нього і загальну характеристику природи та населення гірського краю, і детальні топографічні карти (масштабу 1: 200 000), і стислий путівник привабливими та цікавими місцями.

Вихідні передумови. Українські Карпати – популярний об'єкт картографування. Останнім часом вийшла велика кількість туристичних топографічних карт таких видавництв, як «АССА» (м. Харків, 9 карт), ДНВП «Картографія» (м. Київ, 23 карти), ДНВП «Аерогеодезія» (м. Київ, 2 карти), Київська військово-картографічна фабрика (1 карта), а також кілька видань зарубіжних фірм (Польщі, Чехії). Комплексне атласне картографування Українських Карпат з туристичною метою започаткував Ростислав Сосса [5], однак видання 1987 р. далеко від картографічної точності, оскільки у колишньому СРСР карти вважали «секретною» інформацією. Наступним атласом краю стало видання 2005 р. [3], але у ньому вміщені лише карти без характеристики природи і населення гір. Цікавим є путівник з картами маршрутів для велотуристів [1]. Жаль, але за понад 200 років наукового вивчення Карпатських гір немає комплексного атласу краю, який став би базовим для поціновувачів української частини мальовничих гір. Хоча, слід зазначити, добра збірка карт міститься у Національному атласі України [4].

Мета статті – ознайомити з виданням «Українські Карпати. Комплексний атлас авто туриста», яке підготувала у 2016 р. НВФ «Карті і Атласи» (м. Львів) з допомогою карпатознавців, привернути увагу до проблем української картографії.

Виклад основного матеріалу. «Українські Карпати. Комплексний атлас авто туриста» – це туристично-довідкове видання, у підготовці якого взяли участь науковці, фахівці з карпатознавства: картографи Володимир Грицеляк та Ігор Дикий, географи Віталій Брусак, Микола Майданський, Іван Ровенчак і геолог Олег Яцожинський зі Львова, а також географ Йосип Гілецький з Івано-Франківська.

Структура атласу має комплексний характер і розкриває різні аспекти природи та населення Українських Карпат. Її можна поділити на три великі блоки:

1. Характеристика природних умов, історії, населення та господарства з 15 тематичними картами (49 сторінок – 40,8% обсягу).

2. Туристична топографічна карта у масштабі 1: 200 000, розділена на окремі аркуші відповідно до формату, та плани 9 міст Карпатського регіону (48 сторінок – 40% обсягу).

3. Довідник цікавих об'єктів для туристів (15 сторінок – 12,5% обсягу).

Перший блок містить: *загальну природно-географічну характеристику*: географічне положення, формування (генезис) гір, рельєф регіонів (орографія), тектоніка і геологія, процеси рельєфотворення (геоморфологія), клімат (погодні умови), поверхневі води (гідрологія), ґрунти, рослинний і тваринний світ (біота), дари природи, ландшафти, охорона природи; *суспільно-географічну характеристику*: історія, населення, традиції і господарство території Українських Карпат, що допоможе туристу глибше пізнати край.

Тож, Українські Карпати – це частина Карпатської гірської країни, розташованої у Середньо-Східній Європі, у межах державних кордонів України. Карпати сформувались близько 25 млн років тому; для них характерні середні висоти (1000-1200 м, максимальна – 2061 м, г. Говерла) (рис.1), переважання осадових гірських порід (флішу), продовження процесів горотворення, помірний тип клімату, густа річкова сітка, вертикальна поясність рослинного покриву, значна ландшафтна диференціація. Тут проживають три етнографічні групи українців-горян: лемки, бойки та гуцули [2, 6].

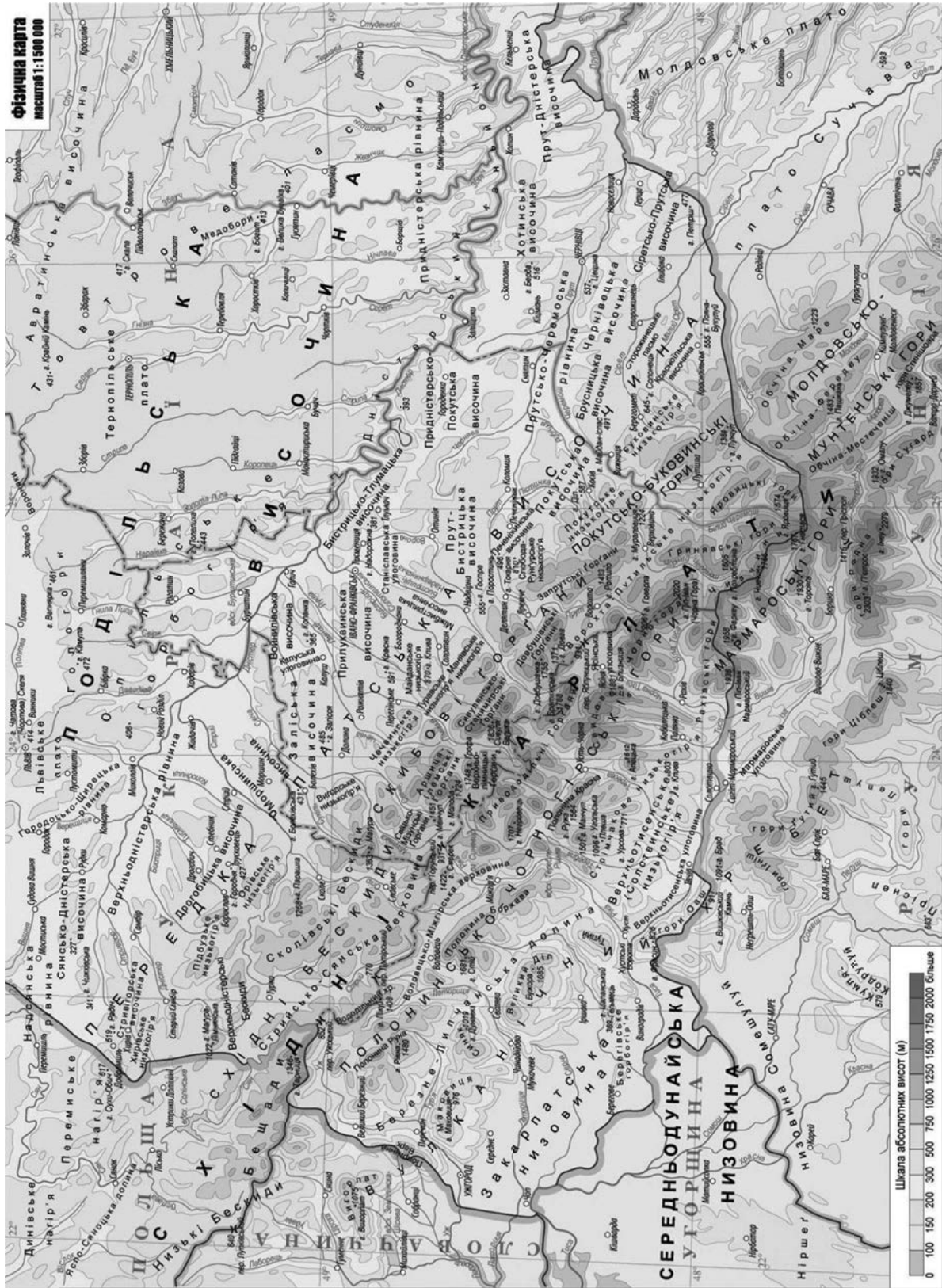

Рис. 1. Фізична карта Українських Карпат

У виданні вперше вміщено загальну етнографічну карту Українських Карпат, де, окрім гірської частини, вказано етнографічні групи передгір'я (рис.2).

Другий блок містить загальну карту Українських Карпат (детальна топографічна основа у масштабі 1: 200 000), «порізану» на сторінки та плани 9 міст (Львів, Дрогобич, Трускавець, Івано-Франківськ, Коломия, Яремче, Чернівці, Мукачеве, Ужгород). При підготовці цих карт в Атласі значна увага приділялась уточненню назв географічних об'єктів, зокрема гірських вершин (Баба-Лудова, Довбушанка, Жид-Магура, Лютянська Голиця тощо), значна частина яких була спотворена радянськими картографами (особливо багато покручів з польською мовою), та уніфікації абсолютних висот, які були приведені згідно з військовими топокартами масштабу 1: 100 000 (оскільки плутанина на радянських топографічних картах перекочувала і в сучасні видання). Деякі назви географічних об'єктів подаються у двох чи більше варіантах – так, як вони вживаються туристами. Цікавими є історичні назви окремих гірських вершин: Великий Котел (Татувська), Молода (Мшана), Пікуй (Гусля), Ружа (Щербан), Стій (Стіг), Тупий (Вел. Шолес).

Меншою мірою Карпатського регіону торкнувся процес декомунізації, оскільки з відповідного переліку на територію карти потрапили лише три

села: Комсомольськ (відновлено історичну назву Німецька Мокра) Тячівського р-ну, Жовтневе (Сокирницьке) Хустського р-ну та Максимівка (Лібухова) Старосамбірського р-ну. Однак ще низці сіл і містечок, перейменованим у радянський період, вартує повернути історичні назви: Бистриця (Рафайлова), Великосілля (Нанчілка Велика), Верховина (Жаб'є), Ділове (Требушани), Карпатське (Гнила), Козаківка (Бряза), Лопухів (Брустури), Міжгір'я (Волове), Нижні Ворота (Нижні Верецьки), Скелівка (Фельштин), Шевченкове (Велдіж) та ін.

Важливим аспектом була перевірка автомобільних шляхів та дорожньої інфраструктури – АЗС, станцій ремонту (СТО), готелів тощо.

Третій блок включає перелік поселень Карпатського регіону з цікавими для туристів об'єктами: пам'ятками архітектури (монастирі, дерев'яні храми, церкви, костели, синагоги, промислові споруди, замки і фортеці, палаци, пам'ятники), археології (визначні стоянки і поселення, городища), природи (витоки великих рік, водоспади, пороги, джерела мінеральних вод, гірські озера, печери, геологічні відслонення, скелі, каньйони, льодовикові кари) тощо. Ця інформація також потребувала перевірки, бо є багато фантомів, які кочують від видання до видання.

Поза блоками – вступна та довідкова інформація. У першій слід відзначити статтю про походжен-

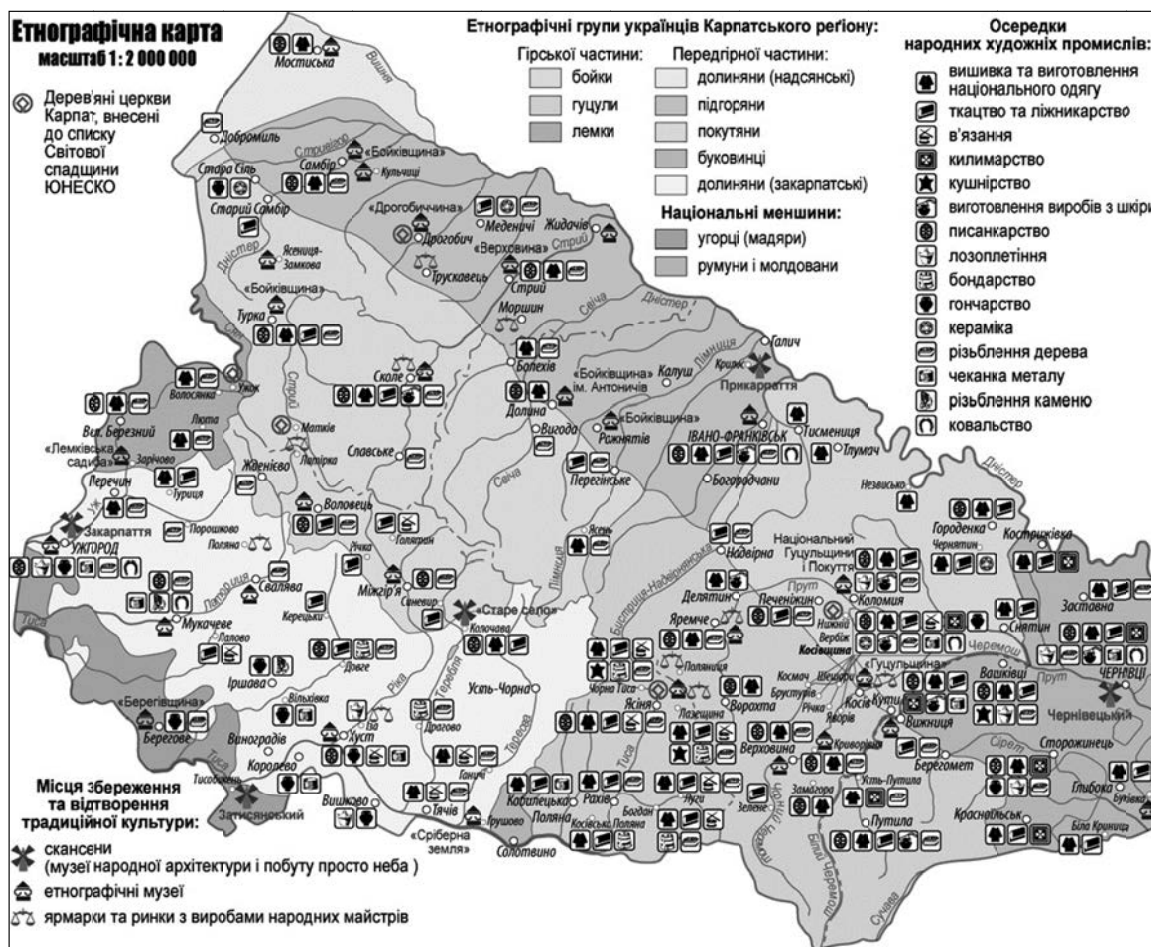

Рис.2. Етнографічна карта Українських Карпат

ня назви «Карпати», яка, імовірно, походить від фракійського племені «карпи», що жили у Східних Карпатах у II-IV ст.

В Атласі вперше наведено такі уточнення:

– Карпатські гори простягаються від м. Гайнбург на р. Дунай в Австрії (а не від м. Братислава) до м. Ніш у Сербії (а не до Залізних Воріт на Дунаї).

– Максимальні висоти орографічних частин Передкарпаття і Карпат: Сянсько-Дністерської вододільної височини – 341,4 м над рівнем моря (вершина біля с. Чижки), а не 327,1 м (вершина біля с. Вишенька), Слобода-Рунгурського низькогір'я – 810,0 м (г. Токарня), а не 775,1 м (г. Варатик), Міжсіретської височини – 645,0 м (г. Солонець), а не 505,8 м (г. Гуморія), Покутські гори – 1224,5 м (г. Муралевиця), а не 1221,4 м (г. Писаний Камінь), масив Оаш у Вулканічних Карпатах – 917,3 м (г. Вишківський Камінь), а не 826,4 м (г. Фрасин).

– Гори Карпати поділяються на шість, а не п'ять, частин – за новітніми геологічними даними до Карпат зараховують Карпатські планини у Сербії.

– Серед геоморфологічних районів уперше подано Бещади та Стрімчакове скелясте низькогір'я, яке раніше й виділяли, але не прирівнювали до таких масивів Полонинсько-Чорногірських гір, як Свидовець чи Чорногора через малу ширину про-

стягання (хоча даний масив має зовсім інше геологічне походження).

– Верхньотисенське (Солотвинське) низькогір'я зараховане до Закарпатської рівнини, а не до Карпат, оскільки воно знаходиться над Закарпатським крайовим прогином і складене такими ж моласовими породами, як і височини Передкарпаття.

– Наведено крайні географічні точки (вершини) Українських Карпат.

– Зроблено розрахунок часток Українських Карпат між адміністративними областями.

Висновки. Видання «Українські Карпати. Комплексний атлас автотуриста» слугуватиме хорошим довідником для туристів, які відвідують Карпатський регіон, допоможе їм краще спланувати подорож (часто поруч із второваними туристичними шляхами є цікаві маловідомі об'єкти, які варті уваги) та глибше пізнати природу і культуру цього мальовничого гірського краю. В атласі виправлено багато помилок та неточностей, які десятиліттями кочують від видання до видання, а також внесено новітні погляди на деякі дискусійні питання наукового вивчення Карпат.

**Рецензент – доктор географічних наук,
професор О.І. Шаблій**

Список використаних джерел:

1. Березій А.Б. ВелоКарпати. 40 кращих маршрутів / А. Б. Березій, В.М. Витягловський, В. А. Лиховид. – Харків: АССА, 2013. – 320 с.
2. Географічна енциклопедія України. У 3-х т. / відп. ред. О.М. Маринич. – К.: УРЕ, 1989–1993.
3. Карпати. Атлас автотуриста / відп. ред. Д.В. Ісаєв. – К.: ДНВП «Картографія», 2005. – 104 с.
4. Національний атлас України / відп. ред. Л.Г. Руденко. – К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 440 с.
5. Украинские Карпаты. Атлас туриста / под ред. Р.И. Соссы. – М.: ГУГК, 1987. – 152 с.
6. Украинские Карпаты. Природа / отв. ред. М.А. Голубец. – К.: Наукова думка, 1988. – 208 с.
7. Українські Карпати. Комплексний атлас автотуриста / авт.-упоряд. В.П. Грицеляк. – Львів: НВФ Карті і Атласи, 2016. – 120 с.

References:

1. Berezij, A.B., Vytyaglovs'kyj, V.M., Ly'xovy'd, V.A. (2013). VeloKarpaty. 40 krashhy'x marshrutiv [BikeCarpathians. 40 best routes]. Xarkiv: ASSA, 320.
2. Mary'ny'ch, O.M. ed. (1989-1993). Geografichna ency'klopediya Ukrayiny. U 3-x t. [Geographical encyclopedia of Ukraine]. Ky'viv: URE.
3. Isayev, D.V. ed. (2005). Karpaty. Atlas avtotury'sta [The Carpathians. Atlas of automobile tourist]. Ky'viv: DNVP «Kartografiya», 104.
4. Rudenko, L.G. ed. (2007). Nacional'ny'j atlas Ukrayiny [National atlas of Ukraine]. Ky'viv: DNVP «Kartografiya», 440.
5. Sossa, R.I. ed. (1987). Ukrainskie Karpaty. Atlas turista [Ukrainian Carpathians. Atlas of tourist]. Moskva: GUGK, 152.
6. Golubets, M. A. ed. (1988). Ukrainskie Karpaty. Priroda [Ukrainian Carpathians. The nature]. Kiev: Naukova dumka, 208.
7. Gry'celyak, V.P., author-compiler (2016). Ukrayins'ki Karpaty. Kompleksny'j atlas avtotury'sta [Ukrainian Carpathians. Complex atlas of automobile tourist]. Lviv: NVF Karty i Atlasy, 120.